

//НЕЗАЕТИТЕ БРОЙКИ В УНИВЕРСИТЕТИТЕ

Елате, хиляди студенти

Широкият прием, в който предлагането надвишава търсенето, обезсмисля състезателния принцип за висшето образование и влошава още качеството му

автор

Генадий Михайлов | genadiy.mihaylov@capital.bg

За поредна година Софийският университет „Св. Климент Охридски“, лидерът на българското висше образование, обяви, че и след третото класиране има 850 незаети места. Новината предизвика кратък шум в медиите. Какво се случва под повърхността ѝ обаче? Макар набирането на студенти да не е приключило и Министерството на образованието и науката (МОН) не може да предостави финална статистика, ясно е, че недостигът се отнася за почти всички университети и обявените места за прием не могат да бъдат запълнени. Това пролича още в началото на кандидатстудентската кампания, когато медиите съобщиха за разнообразните отстъпки и „бонуси“, които висшите училища предлагат на зрелостниците, за да подадат документите си при тях.

Същинският проблем е с последиците от тази ситуация върху качеството, а оттам и авторитета на висшето образование в България.

От една страна, наличието на кандидатстудентски изпити би трябвало да означава, че за последната степен на образователния процес, от която трябва да излязат най-високо квалифицираните специалисти, се осъществява някакъв подбор. От друга страна, почти съвпадащият брой на завършващите средно образование с обявените места за прием във висшето образование обезсмисля състезателния му принцип – накрая всички „влизат“, стига да пожелаят. По-притеснителното е, че и всички излизат като „специалисти“, защото в противен случай университетите биха губили финансиране.

Многократно съобщавани и коментирани са незавидните български резултати в

международните проучвания PISA на Организацията за икономическо сътрудничество и развитие сред учениците в средното образование – най-високият процент в ЕС по функционална неграмотност, свързана с четенето, математиката и природните науки. Близко до ума е, че отпадналият на практика подбор пренася автоматично проблема във висшето образование.

За незапълнените места в университетите има два лесни отговора, които ще чуем – неблагоприятните демографски тенденции и конкуренцията на чуждите учебни заведения. Според доклад на Сметната палата за изпълнението на стратегията за висшето образование и данни на Агенцията за българите в чужбина българските студенти извън страната са около 30 хил. души. Фирми, консултиращи желаещите да учат в чужбина, потвърждават този

брой като реалистичен.

Макар да е наясно и с двата фактора, образователното министерство продължава да определят прием по държавна поръчка, който не изглежда да отчита сериозно тенденциите. Според проекторешение на Министерския съвет от март т.г. прогнозираният брой на завършилите средно образование младежи през учебната 2017/2018 година е 56 737. А местата за прием в държавните и частните университети, определени от МОН за образователно-квалификационни степени за тази година, са 54 731. И дори са увеличени с 0.5% спрямо миналата година

Пари на калпак и малко за качество

Стратегията за развитие на висшето образование в България за периода 2014 – 2020 трябваше да промени модела на финансирането му. Вместо субсидията за всеки универ-

☛ **Действащата система стимулира младите хора към лесно придобиване на диплома, която ще ги обяви за „специалисти“** | снимка

Георги Кожухаров

тор на институт „Отворено общество - София“, който изготвя рейтинговата система на университетите. За същия период с 30% се е увеличил броят на учещите медицина - едно от направленията, в които безработица на практика няма, както и празни места в университетите. Подобни позитивни тенденции има и при високите технологии и други търсени и важни за икономиката специалности. Според Стойчев това е и доказателство, че „има рационализация на изборите на кандидат-студентите“.

В изключително критичния си доклад от миналата година, който обхваща периода 2013 - 2015 г. и засяга изпълнението на Стратегията за развитие на висшето образование в България, Сметната палата посочва недостатъците в работата на образователното министерство в няколко направления и най-вече в нехайството му да събира адекватна информация за реализацията на завършилите висше образование, както и данни за миграционните процеси сред тях. Оценката и на инвеститорите за пазара на труда по отношение на търсените специалисти също продължава да е негативна. И една от причините е, че обвързването с качество финансиране на университетите формира малка част от практиката, докато финансирането „на

Обвързването с качество финансиране на университетите формира малка част от практиката, докато субсидията „на калпак“ остава определяща за изразходването на близо 400 млн. лева годишно.

калпак“ остава определящо за изразходването на близо 400 млн. лева годишно, без да се включват парите за БАН.

„Елементът с качеството бе заложен да стане 60% от субсидията и да бъде връзката с пазара на труда. Но още през 2014 и 2015 г. започнаха с постановления, наредби и списъци да се създават изключения и те са засегнали повечето специалности“, казва Зорница Славова от Института за пазарна икономика. Засега приоритетните направления са 36 от общо 52 и ако тенденцията продължи, може да се окаже, че всички са „приоритетни“. Новосъздадена през тази година магистърска програма в СУ „Св. Климент Охридски“ например предлага обучение по „църковен мениджмънт“, насочено специално за управление на бизнеса с активите, притежавани от Светия синод.

Лоша новина за частните уроци

Действащата система стимулира младите хора към лесно придобиване на диплома, която ще ги обяви за „специалисти“. И ако за някои специалности се знае, че традиционно се влиза с по-нисък бал, широкият прием вероятно сваля стандартите и за традиционно по-трудни специалности. „Връзката между повечето позиции и намаляващата конкурентност за местата е пропорционална“, коментира пред „Капитал“ Албена Велкова от фирмата „Elina-AV“, която се занимава с подготовка на кандидат-студенти. На въпрос това влияе ли и на дейността, свързана с т.нар. частни уроци, тя посочи: „Разбира се, няма как да не ни влияе. Интересът към подготовката

за госта предмети, които не са толкова приоритетни за кандидат-студентите, видимо намалява. Има други обаче, в които остава висок, като психология или право. Там конкурентност все още има, особено при момичетата.“

Доц. Марчевски, ректор на Стопанската академия в Свищов, отбелязва и друга тенденция, която изкривява образованието - че все по-важен става факторът къде да се учи. „Моделът с Хайделберг като университетски град у нас не работи“, каза той. Дори при по-високо качество на образованието и по-ниски цени при по-добри условия кандидат-студентите масово предпочитат най-големите градове. Ректорът на Стопанската академия си го обяснява и с липсата на достатъчно стимул при избора си да поставят придобиването на знания и умения над всичко друго.

Според Зорница Славова правилните стимули могат да направят системата най-ефективна. И първият по думите ѝ е университетската такса. „Трябва образованието да е платено, а не студент да изкарва четири години учение, работейки в заведение“, смята тя. Нейното виждане на икономист обаче е далеч от мисленето на съвета на ректорите, който на едно от събранията си миналата есен предложи таксата за университет да бъде понижена и обвързана с минималната работна заплата.

Защото за тях най-важното си остава да бъдат попълнени колкото може повече бройки, от които ще получат и съответното държавно финансиране. А какво става с тези „бройки“ след университета - това вече не е техен проблем. |К

систем да се определя изцяло въз основа на броя на студентите в него, в определянето на размера ѝ трябваше да има и качествен елемент - да се насочват повече средства за тези, чиито студенти се реализират най-ефективно на пазара на труда. В действителност в последните години има намаляване на бройката за прием в специалности като „Публична администрация“, „Икономика“ или „Психология“, които са силно притегателни за младежите, но с ниска реализация - за сметка на повече технически специалности, които са по-търсени на пазара на труда.

„Най-голямо намаление има в двете най-масови направления - администрация и управление и икономика. През 2017 г. в тях са се обучавали с 20 хил. души по-малко от 2013, което е намаление с 20% за четири години“, посочи Георги Стойчев, изпълнителен дирек-